

Transkribering Utan att passera gå – en poddserie från Kriminalvården

Avsnitt 6: Får man ha sex i fängelset?

Melinda: Får man ha sex i fängelse? Kenneth?

Kenneth: Som anställd får man inte ha sex i fängelset. Det kan jag säga säkert. Som klient finns det inget förbud mot att ha sex i fängelset.

Tommié: Okej Melinda. Vad är det här?

Melinda: Ja men det här är en av de saker som svenska folket undrar om när det handlar om kriminalvård.

Tommié: Mhm?

Melinda: Ja, den här frågan är hämtad från [Kriminalvårdens webbsida som heter 123 frågor](#), om kriminalvård. Det är alltså frågor som de har fått från allmänheten och som de sedan besvarar.

Tommié: Så svenska folket undrar en massa om sex bakom murarna?

Melinda: Bland annat. Men jag fick faktiskt höra jag att det här var en av de mest klickade frågorna på webbsidan.

Tommié: Okej men nu får du förklara lite vad det var för inspelning som vi hörde alldeles nyss.

Melinda: Jo, jag hade ett rundabordssamtal med några experter på kriminalvård och då utgick vi från några av de här 123 frågorna.

Tommié: Okej, nu blir alltså frågestund?

”Intro”

Melinda: Precis. Det här avsnittet kallar vi för “Fråga Kriminalvården”. Det blir ett panelsamtal där vi får svar på både stora och små frågor.

Kenneth: Deras huvuduppdrag var ju att hitta narkotika.

Anna Stålsby: Och får vi till exempel en våldshändelse på utsidan, en ny skjutning till exempel, så kan det mycket väl påverka konstellationen på insidan.

Katarina Kallings: Och sen så fanns det ju revolverar också, men de var inlåsta.

Kenneth: Informellt kallades de för svarta gänget.

Anna Stålsby: Själva straffet är att man blir frihetsberövad, tanken är ju inte att man ska straffas.

Melinda: Du lyssnar på ”Utan att passera gå”. En podd med berättelser från den ofria världen. Jag heter Melinda Wrede.

Tommie: Och jag heter Tommie Jönsson.

”Intro slut”

Kenneth: Som klient finns det inget förbud mot att ha sex i fängelset men det bör då ske kanske på ett sätt som inte är hur som helst. Utan vi har ju besök i våra anstalter, och det har man i alla länder också som jag känner till, i alla fall i västvärlden. Våra besök kanske skiljer sig från en del andra länder.

Tommie: Vänta, ska vi inte berätta vilka som är med i samtalet?

Melinda: Ja, nyss hörde vi Kenneth Gustafsson. Han har jobbat på Kumla anstalten i över 40 år varav 12 som anstaltschef. Och idag jobbar han på huvudkontoret med utbyggnad av anstalter.

Tommie: Och Kenneth har vi faktiskt hört tidigare i den här poddserien.

Melinda: Precis, men så här låter han.

Kennet: För länge sedan så ville man inte gärna säga att man jobbar inom Kriminalvården när folk frågade, för att det blev så mycket konstiga frågor. Backar man till 70- och första halvan av 80-talet, så utmålades vi som anställda i ganska negativa termer, både i media som sagt, och i allmänhetens ögon så var vi små fascister eller folk som misshandlade de intagna och i allmänhet terroriserade och var taskiga i största allmänhet och kanske dumma i huvudet också. Nu kom jag in i sluttampen på det där, kan man säga, så jag drabbades inte jättemycket. Men mina äldre kollegor fick en avsky mot media tror jag under de åren. Men det förändrades nånstans på 90-talet så nu är det inte alls på samma sätt. Nu är det snarare tvärtom.

Melinda: Sen har vi Anna Stålsby. Hon är underrättelsechef på Kriminalvården. Hon låter så här.

Anna Stålsby: Jag tror att många har en bild av underrättelseverksamhet som någonting mystiskt och väldigt hemligt och det kan vara svårt att förklara vad vi verkligen gör.

Melinda: Och om du säger någonting vad kan du berätta?

Anna Stålsby: Nej men att vi jobbar med säkerhet eller att jag jobbar med säkerhet och att jag är enhetschef på säkerhetsavdelningen. Det är ju ingen hemlighet. Och att det finns en underrättelsetjänst på Kriminalvården är ju inte heller hemligt. Vi ingår ju i många samarbeten och samverkan med andra myndigheter, så det är inga konstigheter. Men det är just exakt vad vi gör, metoder och sådant, det ska ju inte röjas för då sabbar vi för vår egen verksamhet.

Melinda: Och så har vi en tredje person vid bordet. Katarina Kallings.

Tommie: Fängelsehistoriker.

Melinda: Precis. Hon grundade Sveriges fängelsemuseum i Gävle. Hon jobbar alltså inte inom Kriminalvården idag, utan är med som vår jourhavande fängelsehistoriker som kan ge oss lite historiskt perspektiv på våra frågor.

Tommy: Och hon låter så här.

Katarina Kallings: Vi har tusentals besökare varje år på fängelsemuseet som kommer med sådana antaganden och krassa konstateranden. Det är ju alltifrån den här klassikern att ”dom får så mycket bättre mat” och att ”de har det så bra”. Jag brukar citera Frantz Schlyter, en mångårig man inom Kriminalvården, som bemöter sådana här kommentarer med: ”Ponera att du får sviten på Grand Hotel, du får full room-service, bara beställa precis vad du vill ha. Bara ett problem, det är att dörren är låst. Hur länge vill du stanna?” Det säger en del, att det är frihetsberövandet som är straffet.

Kenneth: Det var när en intagen hos mig som blev intervjuad av ett tv-team för länge sedan eller för kanske tio år sedan så, han fick svara på frågor också om att de ändå hade det ganska bra. Tv-teamet påpekade en massa fina saker, materiell standard och så då sade han: ”De kan klä väggarna med guld innan man vill. Det är fortfarande bara ett fängelse.”

Anna Stålsby: Jag vill haka på där. I och med att jag inte varit så länge på Kriminalvården så kan jag ibland komma ihåg det där perspektivet, ”jaha ska du börja jobba på Kriminalvården, men då är det väl så här och så här?” Och det jag har tänkt på också, precis som du var inne på, själva straffet är att man blir frihetsberövad. Tanken är ju inte att man ska straffas när man väl är inom kriminalvård, så att säga, utan tanken är då att man ska komma ”bättre ut”. Det är ju då det uppdraget börjar. Och att förebygga återfall i brott är egentligen det vi alla håller på med om dagarna.

Tommy: Men nu vill jag veta vart tog den sex frågan vägen?

Melinda: Vi lyssnar.

Kenneth: Vi har ju besök i våra anstalter. Och det har man i alla länder också som jag känner till. I alla fall i västvärlden. Våra besök kanske skiljer sig från en del andra länder, genom att vi har oftast obevakade besök av mest partners, fruar, fästmör och annat. Då får man ett rum, helt enkelt, som kan beskrivas med ett mindre, ett litet hotellrum eller liknande. Ibland utrustad med en soffa, ibland utrustad med en säng. Sedan blir man instängd där utan övervakning och så. Sen kan man vara där några timmar eller till och med upp till nästan en hel dag. Och naturligtvis har folk har sex i de där rummen.

Första gången jag var på studiebesök i England och pratade med en engelsk kollega på en anstalt där, så såg jag på deras besök. De har ju som ni sett på tv kanske eller i filmer, stora salar där klienter sitter med sina närmaste anhöriga runt på cafébord under övervakning. De skulle inte kunna föreställa sig att ha besök på det sätt som vi har. Och när jag beskrev vårt sätt att ha besök så var de chockade och tyckte att ”vem ska ta ansvar för barnen som blir resultatet av de här besöken?” Jag kan ju bara rycka på axlarna säga att det är föräldrarna, som vanligt.

Katarina Kallings: Då måste jag få komma in med ett litet historiskt perspektiv. På 70-talet så fanns det en anstalt i Strömsund som hette Ulriksfors. Och där byggde man ett besökshotell dit fruar och fästmör kunde komma och hälsa på de intagna på helgerna. Och det där besökshotellet

blev ju fullbelagt till varje helg och allmänheten på orten döpte väldigt snabbt det här besökshotellet till Tjuvnypet.

Melinda: Okej, jag har en annan fråga. Vad är straffet för att rymma?

Anna Stålsby: Det finns inget straff. Det är inte kriminaliserat.

Melinda: Men någonting händer väl?

Kenneth: Nu är det väldigt få personer som rymmer nu för tiden. Och det som blir följden av rymningen är ju två saker. Dels den tid man lyckats vara ute, som oftast kanske bara varit några dagar eller någon vecka eller så, den läggs ju på slutet så att man får en försenad frigivning. Det andra är ju att man, nästan alltid undantagslöst, blir förflyttad till en högre säkerhet när man väl grips igen. Så har man suttit på en anstalt med lägre säkerhet så hamnar man på en med högre säkerhet. Om man suttit på en med hög säkerhet så hamnar man kanske i extremfall på en säkerhetsavdelning.

Melinda: Och vad händer om man blir dömd till anstaltsstraff, men det inte finns någon plats i fängelse?

Anna Stålsby: Det finns alltid plats. Det är ju någonstans Kriminalvårdens grunduppdrag. Vi har en skyldighet att ta emot dom som har en verkställighet som ska göras. Och det händer inte att Kriminalvården säger att "det finns tyvärr ingen plats, vi får dröja på här". Men däremot har vi av beläggningsskäl skjutit upp de dagarna som vi har till vårt förfogande för att få fram en plats.

Just nu har vi använt vår lagliga möjlighet att skjuta upp, upp till hundra dagar, för att komma in och verkställa. Men det händer inte att man efter hundra dagar säger att "nej tyvärr, det blir ingenting". Eller att vi måste skjuta på det ytterligare. Utan det är vårt grunduppdrag.

Melinda: Så det aldrig hänt att någon som har blivit dömd inte har fått en plats efter hundra dagar?

Kenneth: Inte i modern tid vad jag vet. Det kanske Katarina har något exempel på?

Katarina Kallings: Jag har ett exempel från Gävle på 1850-talet när man dömde oerhört många för brott mot konventikelplakatet, alltså ett förbud att hålla enskilda andaktsövningar utanför kyrkan. Och då var det oerhört många frireligiösa i Hälsingland som dömdes. Och där blev det långa väntetider. Det var till och med så att många av dem som skulle in, dom fick hyra in sig hos Gävlebor i väntan på placering.

Melinda: Kenneth Gustafsson, Kriminalvård på entreprenad sådär, eller att man lejer ut den hos befolkningen.

Kenneth: Det finns ju andra former av att leja ut. I vårt grannland Norge har dom haft betydligt större problem än vad vi haft tidigare med det där. De hade till slut så många intagna som gick och väntade på en plats så att dom hyrde platser i Holland och skickade dit intagna som fick sitta av sina straff där i stället under några år. Nu har man avvecklat det där, men så var det ett tag. I Sverige har vi pratat då och då om privata fängelser, det finns i många andra länder i Västeuropa. Men just nu tycker jag att den debatten är ganska låg, jag inte hört någonting om det på flera år. Men den kommer säkert komma tillbaka så småningom igen.

Melinda: Jag stoppar lite här.

Tommie: Mhm?

Melinda: Eftersom vi hade med kriminalvårdens underrättelsechef Anna Stålsby, så hade jag många frågor om vad de gör och vad det har för effekt.

Tommie: Men hur utförligt får hon svara då?

Melinda: Ja, men lyssna.

Melinda: En rak fråga till dig Anna Stålsby. Hur många rymningar och fritagningar hindrar ni varje år?

Anna Stålsby: Det kan vi inte säga. Men jag kan säga att vi har fått in information och underrättelser om rymningar och fritagningar, grövre våldshändelser, narkotikainförsel som vi har bidragit till att stoppa.

Melinda: Okej, men kan du beskriva vad ni gör?

Anna Stålsby: Vi finns ju egentligen för att kunna ha ett stabilt säkerhetsläge. Och det handlar egentligen om att se till att rymningar och fritagningen inte äger rum. Se till att det inte pågår någon fortsatt brottslighet, alltså att man inte driver vidare sina kriminella nätverk från insidan. Vi försöker också hålla ögonen på det här med radikalisering. Sändare och mottagare av våldsbejakande extremistiska budskap, till exempel. När vi upptäcker det så ser vi till att de personerna separeras så att vi på ett tidigt stadium egentligen går in och bryter kriminella Förmågor som riskerar annars att störa säkerheten och hota säkerheten.

Melinda: Men Anna, hur jobbar ni då. Alltså för att dom som sitter inne inte ska påverka varandra negativt?

Anna Stålsby: Ja då är det ju så att man läser ibland i media att när personer grips av polisen så blir de inkapaciterade. Ett ord som man ofta ser. Men det stämmer inte riktigt för det är ju där som resan börjar för oss. Det är där vårt säkerhetsarbete tar vid. Så de konflikter som finns på utsidan i termer av rivaliserande nätverk, till exempel, de följer med in på insidan. Och det där är väldigt viktigt för oss att följa det. Så att vi inte placerar rivaler på samma avdelning.

Så vi jobbar ganska tätt tillsammans med dem som sköter placeringen och ser till att vi inte har vare sig rivaliserande personer tillsammans på samma avdelning eller på samma anstalt. Eller att vi har personer från samma nätverk som driver samma kriminella agenda. Då får vi ett problem med fortsatt brottslighet förstås. De som kommer till Kriminalvården nu har ju generellt sätt en högre förmåga, alltså kriminell förmåga. Att kunna sätta vissa planer i verket till exempel. Och därför måste vi följa med och se till att strypa de möjligheterna som skulle kunna uppstå.

Melinda: Kan du förklara det där med högre kriminell förmåga lite mer?

Anna Stålsby: Ja, på en generell basis vill jag understryka då. Alltså egentligen är det så att samhällsutvecklingen har ju de senaste åren gått mot ett ökad våldskapital. Generellt kommer det

ett antal personer som ingår i nätverken i de utsatta områdena som har en hög förmåga till våld och till hot.

Melinda: Okej. Kenneth, du som jobbade 40 år på Kumla, alltså kan du se att det blir någon skillnad på golvet när Kriminalvårdens underrättelsetjänst startade?

Kenneth: Ja man kan framför allt säga att efter 2004 när den moderna underrättelsetjänsten startade så har det blivit ett mera nationellt sammanhängande sätt att arbeta. Som ger en helt annan bild än vad som fanns tidigare. Vi har ju förstås jobbat med underrättelser förut också, fast på ett amatörmässigt sätt och mera lokalt perspektiv kan man säga.

Melinda: Hur var det innan då?

Kenneth: Från någonstans i mitten, slutet på 70-talet så inrättades något som hette visitationspatruller på några av de större, tyngre anstalterna; Kumla, Hall och några till. Formellt hette det visitationspatruller, informellt kallades dom för Svarta gänget utav både personal och intagna. För att de jobbade i svarta overaller oftast. Deras huvuduppdrag var ju att hitta narkotika. Man hade ju betydligt mycket mer narkotika inne på fängelserna då än vad man har nu.

Melinda: Alltså hur mycket mer narkotika?

Kenneth: Man kunde hitta halvkilos paket bland annat med hasch eller cannabis. Man hade tre, fyra stycken anställda på de olika anstalterna. Och för att de inte skulle öda bort sin tid på att leta lite var som helst, i blindo, så jobbade de naturligtvis med det som vi kan kalla för underrättelsehållsarbete eller informationsinhämtning. De pratade med personal ute på avdelningarna, de pratade förstås med intagna som ville prata och som kunde prata. Och man läste brev. Kriminalvården har alltid haft en jätteinformationskälla genom att läsa intagnas brev ut och in.

Och genom att lägga pussel med alla de här bitarna man hade, så fick man ju faktiskt en ganska god underrättelsebild av var de hade störst chans att hitta narkotikapartierna. Och ibland kanske till och med ta besökare som hade narkotika på sig, för att ta med in just vi besökstillfällena. Någonstans, kanske vid skiftet 90-tal så lades ju de här patrullerna ner. Men individerna var ju kvar, fast uppdraget var borta. Och som lokala chefer var man inte dummare än att man använde individerna och deras kunskap i andra sammanhang. Man kallade dem kanske för säkerhetshandläggare istället och fortsatte att inhämta den här informationen.

Melinda: Okej, jag har en annan fråga. Är personalen beväpnad?

Kenneth: Inte så som folk föreställer sig. Vi har alltså inga skjutvapen inne på svenska anstalter. Däremot har man en viss beväpning kan man säga. I form utav att man har batonger och man har OC-spray, eller kanske ett mer vanligt ord, pepparspray kan man säga.

Melinda: Och hur har det sett ut, rent historiskt? Katarina Kallings?

Katarina Kallings: På fästningarna så var ju fångarna bevakade av soldater och de var ju beväpnade med gevär. Men sen på cellfängelserna så bar fångvaktare så kallade "huggare", en typ av trubbiga svärd. Sen så fanns det ju revolverar också men de var inlåsta. Fångtransportören var alltid beväpnad.

Melinda: Finns det wi-fi på anstalter?

Anna Stålsby: Nej, det gör det inte. Och det är ju också för att vi vill ha en begränsning i kommunikationen. Man ska ju normalt sätt inte kunna ha kontakt med utsidan annat än kontrollerat. Det är liksom en del av ordningen.

Melinda: Jag stoppar bandet en stund här.

Tommie: Okej?

Melinda: En grej som jag märkte med de här ”123 frågor” som Kriminalvården har samlat in från allmänheten. Det är att många av de här handlar om hur klienterna har det där inne på anstalterna.

Tommie: Hur menar du då?

Melinda: Jo flera av de här frågorna, de hade en underton av att de som sitter inne kanske har det lite för mysigt. Så jag frågade Anna, Kenneth och Katarina om vad de tänker om det.

Kenneth: Nej det kan inte sägas vara mysigt. Det är ju jämfört med många andra länder en hög materiell standard. Det finns sysselsättning på ett sätt som inte finns i alla länder som vi har besökt och där man kanske ofta är ganska överksam, där man sitter och väntar och slår ihjäl tid. Men i längden, alltså sitter man på korta straff, ja då går ju tiden kanske ganska fort. Men jag sitter man, som rätt många av våra klienter gör, i många, många år i fängelse så är det alltså framför allt långtråkigt och enahanda.

Dessutom är kanske inte sällskapet trevligt alla gånger heller, så det är ganska stressande och pressande att umgås med de här medklienterna och det kommer in nya och man vet inte riktigt vilka dem är. Det var någon av mina klienter som muttrade när han gick förbi mig och muttrade ”same shit every day” sa han. Och det är ungefär så det är. Det är samma, samma varje dag. Förutom oron för vad medklienterna ska utsätta dig för.

Melinda: Och Katarina Kallings, känner du igen den här föreställningen som en del ger uttryck för eller det här att det är för slapp, eller det är för snällt. När uppstod det?

Katarina Kallings: Ja den föreställningen möter jag i stort sett varje dag, men hela mitt engagemang utgår ifrån att få människor att tänka ett varv till. Just att de ska se att det är frihetsberövandet som är straffet. Och vi ska inte göra livet grymmare för dem. Jag menar, vi ska efterleva mänskliga rättigheter och respekt och man ska bemöta alla människor värdigt. Oavsett vilket brott de har begått, så är de människor.

Kenneth: Fängelselagen innehåller inga som helst disciplinstraff som är mycket vanliga i andra länder. Det kan handla om alltifrån ganska enkla saker, som att man blir av med tv:n under en månad eller att man inte får gå och handla i kiosken en månad eller inte får gå till sporthallen. Den typen av bestraffningar för beteenden inne på anstalt saknar ju vi i Sverige helt. Vi har inga sådana bestraffningar varken i lagen eller i praktiken att ta till. Så där skiljer vi oss ganska mycket ifrån många av våra kolleger runt om i Europa. Ibland kommer det upp som ett exempel på att vi är för snälla i Sverige att vi inte straffar på något sätt egentligen, utan att vi kämpar på med positiva förtecken i stället för bestraffningar, kan man säga.

Anna Stålsby: Sen är det så som du var inne på Kenneth att det är ju ganska rutinartat, rutinbetonat. Det är uppstigning en viss tid, det finns en strukturerad verksamhet, det är skolgång för en del, det är produktion för andra. Det är inte så att folk drar omkring i allmänhet. Sen om det är slappt eller inte, det är väl en definitionsfråga egentligen.

Melinda: Får en mamma ha med sig sin bebis på anstalt?

Kenneth: Ja. I vissa sammanhang så fungerar det så. Det kan till och med vara så att en pappa får sin bebis på anstalt. I alla fall enligt lagen, formellt. Däremot tror jag faktiskt inte att det har hänt en gång, inte som jag känner till. Däremot ett antal kvinnor som har sina barn med sig på anstalt. Så är det.

Katarina Kallings: De får inte var hur gamla som helst utan det är tills dom kräver mer utrymme och de börjar bli mer medvetna som individer. Då blir det ju problem.

Melinda: Men hur många gånger händer det egentligen att barn...?

Kenneth: Jomen det är alltid några som sitter.

Katarina Kallings: Ja jag var in på lagret på Hinseberg och såg hur många barn alltså barnkläder som fanns där. Och haklappar och filtar.

Melinda: Vi har en annan fråga om säkerhetsarbete, men som inte handlar om de intagna utan om de anställda. Hur gör ni för att koll på att kriminalvårdarna inte kan hamna i beroendeställning, till exempel gentemot klienterna?

Kenneth: Jo det här är ett klassiskt problem, ett problem som vi säkert får leva med i all tid. Det går inte att komma ifrån att människor är människor. Vi har ju någon sorts ledord som säger att när man jobbar med klienter ska man vara personlig men inte privat och det är inte så lätt för alla och dra liksom konsekvenserna av det mottot att förstå exakt var de gränserna går.

Personlig innebär att man inte ska vara alltför stel och korrekt som bara tjänsteman utan man ska kunna vara mer personlig, för att nå fram på ett annat sätt till klienten. Men privat, då börjar man prata om att dela med sig av sitt privatliv och sina privata omständigheter. Och då kan det bli väldigt svårt att hålla en professionell gräns. Och det händer ju förstås att folk blir för privata, vilket dom inte borde bli. Och då får problem.

Melinda: Och vad är det vanligaste problemet som de har kommit till dig med?

Kenneth: Om man ser tillbaka under åren så finns det några typfrågor som har blivit mer vanliga än andra. Ett är förstås att kvinnliga anställda på mansanstalter, att kärlek uppstår ibland. Förälskelse åtminstone, kan man säga. Och det blir problem på en gång. I de allra, allra flesta fall så kommer personen ifråga själv till oss och berättar det eller slutar. Men i vissa fall har det tyvärr gått, man försöker hålla sig kvar och hålla en relation i anstalt och det fungerar ju inte. Det där har på vissa ställen varit problematiskt under årens lopp.

Det andra är ju att man blir lätt hotad. Man har blivit lite för privat, man har kanske hjälpt till på något sätt med en kontakt eller nånting och sedan så kommer kravbilden på att man ska hjälpa till med andra saker som är betydligt värre. Totalt sett på alla anställda som vi har så är det otroligt få personer som det här rör. Det händer nån gång ibland varje år men det är inte ofta.

Melinda: Har ni så att säga någon strategi för att det här inte ska uppstå?

Kenneth: Det är ju flera steg. Dels är det ju viktigt under rekryteringen, när man ska nyanställa folk förstås att man är noga med vad de har för bakgrund och vad de har för inställning och att man ger professionella intervjuer och bakgrundscheckar. Det andra är under våra första veckor där de är anställda där vi har våra introduktionsanställningar, utbildningar att vi tar upp det här väldigt ofta. Jag skulle tro att flera av våra nyanställda tycker att vi nästan tjarar om de här sakerna, därför att det är så viktigt.

Det tredje sen är ju att grupptricket i ett arbetslag, på anstalt jobbar man ju liksom i arbetslag, så är grupptrick i den här frågan väldigt hårt. Och det är förenat med stor skam och sådär, att göra fel på det här området, kan man säga. Grupptricket hjälper till att hålla folk på plats litegrann.

Och det fjärde och sista där kan man säga då är att vi sällan numera jobbar ensamma med klienter. Det som kallas för ensamarbete var mycket vanligare förr och då är man ju mer utsatt för påverkan. Och nu när vi i princip alltid är minst två anställda i varje situation så minskar ju därmed riskerna betydligt.

Melinda: Det här med att vi har en underrättelsetjänst inom Kriminalvården, är det vanligt? Ser det alltid ut så?

Anna: Det är faktiskt inte så vanligt om man gör en internationell utblick. I Europa och EU skulle jag nog vilja påstå att vi är kanske det enda landet som har en välutvecklad underrättelsetjänst just fokuserad på kriminalvård, och som är självständig i Kriminalvården. Det finns en del andra länder där till exempel polisen bedriver viss underrättelsetjänst i kriminalvården och på anstalter och häkten. Men jag vill nog påstå att i EU så är vi de som är mest utvecklade där.

Melinda: Och du sa tidigare att ni samarbetar med flera myndigheter. Hur ser det samarbetet ut?

Anna: Det finns ett väldigt bra och strukturerat samarbete som kallas för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Och Kriminalvården har varit med i samarbetet från start. Där kan man säga att vi delar underrättelser med varandra just för att kunna omhänderta vårt eget uppdrag.

I och med att den här förmågan hos klienterna generellt sett ökar, så blir det också viktigare att vi har ett bra underrättelseflöde, till exempel med polisen. Så att vi förstår hur de här nätverken påverkar varandra och vilka som ligger i fejd med varandra. Får vi till exempel en våldshändelse på utsidan, en ny skjutning till exempel, så kan det mycket väl påverka konstellationen på insidan. De som var vänner igår, kan plötsligt vara fiender. Och då gäller det att vi snabba där och ser till att de personerna inte längre kan vara på samma avdelning eller sammanträffas under en promenad.

Melinda: Katarina Kallings?

Katarina Kallings: Ja, jag funderar ju nu över när det är sådan överbeläggning på anstalterna. Det måste ju bli oerhört komplicerat för er att placera rätt? Placera om dom?

Anna: Ja, det är helt rätt. Det är klart att i takt med att beläggningen ökar så minskar våra möjligheter att differentiera, som man säger, att dela på klienter som inte ska vara på samma ställe.

Melinda: Varför är det så fullt?

Katarina Kallings: Får jag svara?

Melinda: Spännande, ja. Katarina Kallings.

Katarina Kallings: Vi vet ju att det har varit proppar i rättsprocessen. Att polisen har inte hunnit med. Domstolarna har inte hunnit med. Och då hände ju det inom Kriminalvården, 2009–2010, att det kom in för få på anstalterna. Och då tog man beslut att lägga ner. Framst de gamla anstalterna som var uttjänta. Och då blev det ju bra i några år. Men nu när polisen och domstolarna har kommit i kapp så har det ju blivit överbeläggningar.

Anna: Ja, det finns nog många anledningar till att vi är i den situationen vi är just nu. Men en är naturligtvis den du säger, att rättsväsendet som sådant är mer i ropet nu och får mer resurser. Polisen blir mer och mer effektiv. Samverkan ökar mellan myndigheter, det går liksom snabbare och snabbare i de delarna. Sedan är det också så att det inte är gjort i en handvändning att få fram en anstalt. Det handlar om bygglov och avtal och liknande. Det är en viss framkörningstid på det. Det gör att det blir svårt att prognostisera på lång sikt exakt hur många platser man kan komma att behöva.

Melinda: Kenneth Gustafsson, vad skulle du säga?

Kenneth: Beläggningen på anstalterna har alltid gått i vågor. Man har perioder med toppar, den senaste toppen hade vi runt 2006–2007, då det också var fullt. Och då byggde man en massa nya anstalter. Eller byggde till och byggde om, kan man säga. Sedan gick det ner i en lång svacka, så att 2016 till exempel, då hade vi extremt låg beläggning överhuvudtaget. Och sedan vände snabbt upp 2017–2018 och den där snabbheten är otroligt svår att parera.

Dom byggnader vi har, dom har vi liksom för lång tid. Att bygga nya tar lång tid. Det vet jag som jobbar med det just nu. Sedan ska man inte glömma bort heller att själva befolkningsökningen gör ju ständigt att vi behöver mer platser hela tiden, vi blir ju fler och fler och fler. Så att antalet totalt sett ökar är inte konstigt.

Katarina Kallings: Ja, det försvinner ju ofta i debatten.

Melinda: Anna, till dig då, vilka är den största utmaningen för underrättelsearbetet i framtiden?

Anna Stålsby: Utmaningen blir att matcha upp så att säga den klientutvecklingen som vi ser nu. Det jag tänker på främst är ju den här förmågeökningen som jag nämnde tidigare, när vi ser att det kommer klienter till oss som har en hög aktivitet och en hög våldsförmåga till exempel. Den klientutveckling som vi ser nu är oroande på det viset och den utmanar säkerheten.

Melinda: Och apropå framtiden. Vår fängelsehistoriker, och hon tog upp ett ganska annorlunda framtida perspektiv.

Tommie: Vad då för nåt?

Melinda: Jo alltså. Hon tror att morgondagens fängelsehistoriker kommer att ställa sig frågande till en sak som är en självklarhet för oss.

Katarina Kallings: För att vara riktigt drastisk så tror jag att de kommer att fråga sig, hur kommer det sig att man fortfarande bedrev kriminalvård i anstalt på 2020 talet? Varför lade man resurserna där och inte på brottsförebyggande verksamhet?

Melinda: Jag måste nästan bolla över den till dig, Kenneth Gustafsson.

Katarina Kallings: Nu var jag ju väldigt drastisk!

Kenneth: Jag tror väl att det finns en framtid som gör att vi kanske faktiskt kommer ut ur anstalten också, lite grann är vi redan på gång, men det går kanske lite sakta. Fotbojan är en sådan sak där många idag avtjänar sitt fängelsestraff i frihet med fotboja. Övervakningssystem kommer att göra att man kan ha en helt annan kontroll över människor även fast de rör sig ute i samhället. Men det är förenat med både investeringar och med vissa säkerhetsöverväganden och så. Men självklart kommer nog huvuddelen av våra dömda att kunna avtjäna sina straff i hemmet i någon form av husarrest då. Med elboja eller begränsade rörlighet i de samhällen där de bor helt enkelt. Det tror jag säkert. Det kanske inte dröjer så jättemånga år till heller faktiskt.

Melinda: Kenneth Gustafsson, Anna Stålsby och Katarina Kallings, tack för att ni kom hit.

Melinda: Du har lyssnat på Utan att passera gå, en poddserie från Kriminalvården. Jag heter Melinda Wrede.

Tommie: Och jag heter Tommie Jönsson. I nästa säsong hör vi fler historier från den ofria världen. Har vi straffarbete i Sverige? Sitter det krigsförbrytare i våra fängelser? Och stämmer det att de som sitter inne får lön för att spela monopol? Du kanske har en egen fråga? Gå in på 123 frågor på Kriminalvårdens hemsida.

[Länk till avsnittet på Spotify](#)

[Länk till 123 frågor](#)